

Felanitxers

Felanitx no és solament un poble de Mallorca. Els felanitxers no són solament mallorquins. Felanitx i els felanitxers són especials dins l'illa. Tothom ho sap, això.

Potser ningú no sàpiga per què, però ser de Felanitx, ser felanitxer, és una marca, un segell especial. Un felanitxer tot d'una és identificable per la seva peculiar forma de xerrar. Però l'*idioma* –motiu d'orgull per a més d'un felanitxer– només és una part. El *pais* felanitxer és un món en si mateix. Un món que, tot i tenir només uns 15.000 habitants, ha donat, i dona, personatges que destaquen en tots els àmbits. No solament a Mallorca, sinó també internacionalment. De Felanitx són, per exemple, Nadal Batle, rector de la Universitat de les Illes Balears, el genial pintor Miquel Barceló, l'empresari Gabriel Barceló –propietari d'un diari i d'una cadena d'establiments hotelers que s'estén arreu del món–, el polític i psiquiatre Colau Llaneras –ex-candidat a batlle de Palma pel PSOE–, el campió del món diverses vegades de ciclisme darrere moto Guillem Timoner, l'empresari Antoni Fontanet, un dels homes més rics i poderosos de Balears –i de l'estat i d'Europa probablement–, o un dels cervells del Banc Mundial: Andreu Rigo... Què tenen en comú tots aquests grans personatges vius amb gent com Pere Oliver i Domenge, figura del republicanisme progressista a l'illa, o amb Antoni Coll, inventor d'un mètode de destrucció de tancs feixistes durant la guerra civil, o amb Joan Antoni Puig, bisbe de Puerto Rico l'any 1875?... Tots són nascuts a Felanitx i han exercit de felanitxers.

Felanitx deu ser un dels pobles del món que més *cervells* per metre quadrat ha donat a la civilització. El periodista Andreu Manresa –felanitxer– ha escrit un llibre sobre aquesta peculiar *raça* d'homes. *Felanitx, felanitxers* és el títol del llibre, que, segons diu l'autor, “no vol ser, ni és, un diccionari biogràfic, ni un llibre d'història, sinó més aviat una

Felanitx, un poble de Mallorca d'uns 15.000 habitants, ha donat a la ciència, la política, l'economia, l'art o l'esport moltes figures remarcables.

memòria personal sobre el mite felanitxer. És un llibre d'un periodista, no d'un literat, que no ho som. Ara bé, evidentment, no és un llibre objectiu”.

La idea de fer aquesta aproximació al fenomen felanitxer no parteix del periodista. L'editor Miquel Font encarregà a Manresa un llibre sobre imatges antigues de Felanitx per a la col·lecció “Imatges d'ahir” que recull, a través de postals, la memòria gràfica de determinats pobles i ciutats de Mallorca. El periodista acceptà l'encàrrec, però explica: “vaig considerar que el llibre no havia de ser només de postals, l'evocació d'imatges perdudes de Felanitx, perquè Felanitx no és només unes imatges, sinó també la gent: fugaç i estrambòtica”.

I així es va anar fent aquest *Felanitx, felanit-*

JOAN CELIÀ

Andreu Manresa. Aquest periodista, també felanitxer, ha escrit un llibre sobre la peculiar raça d'homes locals.

xers, un llibre que el dia de la seva presentació, a Felanitx és clar, va reunir més de 350 persones, tota una gernació en aquest poble. Manresa explica l'expectació que ha aixecat el seu llibre “per la gent que hi surt i per la que no hi surt; potser perquè mostra les imatges que havien estat manllevades; quines?, doncs per exemple els falangistes vencedors de la guerra civil, o els derrotats, o els contrabandistes –que són l'origen de grans fortunes actuals– o els xuetes... són temes que no solen aparèixer enlloc”. Potser precisament per això, pel fet que certs felanitxers no són gent d'aparèixer sobre els papers, ara Manresa ha perdut alguna amistat: “Hi ha gent que no em saluda, ni a mi ni a ma mare”.

Per què Felanitx i els seus habitants són tan peculiars? Manresa, tot i no haver escrit un llibre de sociologia, s'atreveix a donar una explicació: “Es clar que Felanitx és un poble singular, el que no sabem és per què. Supòs que es podria explicar a partir de determinats factors que han anat configurant el poble i els seus habitants. La forta indústria i comerç del segle XIX va fer aparèixer una nissaga d'homes emprenedors, viatgers; amb la

República es crearen les bases d'una inquietud cultural que ha perdurat... No ho sé, tot influeix, la forma de xerrar... i també, és clar, sa Timba. L'any 1844, durant la processó del diumenge del Ram, el mur de l'església, sa Timba, es va desplomar sobre la processó. Moriren 414 persones, quasi la meitat del poble, la major catàstrofe –llevat d'epidèmies i de guerres– que hi ha hagut a Mallorca... Tot ha influït perquè s'anàs generant el mite felanitxer. Felanitx és un mite creat pels mateixos felanitxers i també des de l'exterior, com si hi hagués una certa enveja. Felanitx és un poc de tot, la tradició industrial, comercial, de viatges a l'exterior, la tradició cultural, sa Timba, el parlar tan peculiar, tot..."

A vegades els felanitxers són vistos per la resta de mallorquins com una mena de clan, sempre ajudant-se els uns als altres. Diuen que on hi ha un felanitxer que comanda, sempre n'hi haurà molts més al darrere. No ho veu així Manresa: "No, no ho crec, els felanitxers no actuem com a clan, ni com a *lobby*, en realitat tot-hom va al seu aire, alguns destacant fora, i això explica que es vagi creant el mite".

Felanitx, felanitxers no és un llibre d'història, però té una part d'història de Felanitx, no és un llibre de sociologia però pot servir per explicar algun aspecte sociològic dels felanitxers, no és un diccionari de personatges però els grans felanitxers hi són presents... Andreu Manresa defineix el seu llibre: "és una carta d'amor al poble i una lletra de batalla contra la consciència col·lectiva cofoia; és una galeria de personatges estranys i una memòria emocional".

Felanitxers d'abans. La galeria de retrats de personatges felanitxers que Andreu Manresa ha seleccionat és molt àmplia, si bé encara en falten. Potser serà necessari fer-ne un altre, de llibre, dels felanitxers que ara tenen uns trenta anys –diu Manresa–, sobretot de pintors i escul-

A l'esquerra, Pere Oliver i Domenge, figura del republicanisme progressista a l'illa de Mallorca; al centre, Pere d'Alcàntara, escriptor, dissenyador d'obres i promotor cultural; i a la dreta, l'inventor d'un mètode de destrucció de tancs feixistes durant la guerra civil, Antoni Coll. Felanitx, tot i tenir només 15.000 habitants, ha donat, i dona, personatges que destaquen en tots els àmbits.

tors que són fills artístics de Miquel Barceló".

Els personatges citats es poden dividir en dos grans blocs. D'una banda els que són part de la història de Felanitx, homes ja desapareguts i que, en alguns casos, han tengut força transcendència a l'exterior. De l'altra, els que encara són vius, els que marquen la contemporaneïtat, alguns coneguts i d'altres més o menys ocults voluntàriament de les mirades curioses del públic.

Manresa no ha fet distincions. Precisament un dels objectius del llibre és, com diu l'autor, "recuperar les imatges i el record de persones i fets que ens han manllevat". Així, hi ha un record per a Pere Oliver i Domenge, gran figura del progressisme republicà, autor de *La catalanitat de les Mallorques*, "un llibre que, als anys 20, fou la seva contribució a la recerca de la identitat. Quan es va morir (1968), durant el franquisme, penjaren una bandera republicana al cementiri, probablement la hi va posar en Toni Llodrà en un dels pocs actes subversius durant la dictadura".

Un vertader heroi de la resistència antifeixista fou Antoni Coll Prohens (Felanitx, 1919-Madrid, 1939), que "quan va ésser dut al front pels sublevats, es passà a l'altre bàndol. Guerriller, inventà un mètode fulminant per carregar-se tancs, com havia vist en una pel·lícula russa. En destruí una partida, plantant-se al davant abans de llançar l'artefacte. En un dels episodis morí". El Madrid republicà li va retre homenatge posant el seu nom a la que després seria la Carrera de San Jerónimo i a la primera companyia de "Cazadores de Tanques" que seria, des d'aleshores, la companyia Antonio Coll.

No solament hi apareixen herois republicans. També hi és present, entre d'altres guanyadors de la guerra, el batlle Joan Falcó, "sec i temut professor de matemàtiques" que apareix passant revista a les senyores de la *Sección Femenina*.

nina, de vora del conegut feixista italià Comte Rossi, en una foto del Felanitx de 1936.

Si Felanitx ha donat feixistes i il·lustres anti-feixistes, tampoc s'ha quedat enrere en la qüestió dels guies espirituals. Joan Antoni Puig (Felanitx, 1813-Puerto Rico, 1894) va ser bisbe de Puerto Pico, nomenat l'any 1875, i com a polític arribà a senador el 1883; defensor de l'esclavitud alhora que enamorat de Felanitx, va regalar diners per comprar la finca de Sant Salvador quan la desamortització. El poble, molt agraït, li va dir 500 misses quan va morir. Però, pel que fa a l'esperit, ningú com la mare Alberta Giménez Adrover, de nissaga felanitxera, que fou la fundadora de l'ordre de la Puresa.

Altres il·lustres històrics de Felanitx que apareixen en el llibre d'Andreu Manresa són Pere d'Alcàntara Peña, escriptor, dissenyador d'obres i promotor cultural; Mateu Obrador Bennàssar, intel·lectual de la segona meitat del segle XIX que fou preceptor dels fills de l'arxiduc Lluís Salvador, "al qual manllevà l'al·lota, Caterina Homar"; Miquel Bordoy i Oliver (Felanitx, 1877-1953) "arqueòleg i historiador, cronista del seu temps, era un senyor terratinent, carlista tradicional. Tenia un caràcter baralladís i expliquen les històries no escrites que tenia un gran cavall d'aram amb un braser dedins per escalfar les anques dels criats que no es portaven bé".

Els felanitxers contemporanis. En el llibre de Manresa no apareixen tots els felanitxers contemporanis que han destacat, o destaquen, però sí els més importants.

Apareix un molt jove Colau Llaneras tocant un violí, molts anys abans de ser un reconegut psiquiatre i polític, ex-tinent de batlle de Cultura de Palma i candidat a batlle derrotat a les eleccions de 1991.

De polític a esportista. La gran glòria de l'esport felanitxer sens dubte és Guillem Timoner, sis vegades campió del món de ciclisme darrere moto, un esport de gran tradició a Mallorca.

Biel Barceló (a la dreta de la primera foto) i Guillem Timoner. Són empresari i ciclista, respectivament.

Nadal Batle. Rector de la Universitat de les Illes Balears.

Miquel Barceló. Genial pintor i un dels artistes mallorquins més internacionals.

De triomfadors felanitxers en el món dels negocis també n'hi apareixen. Per exemple Gabriel Barceló, ara és propietari d'una cadena d'agències de viatges, d'hotels arreu del món i, fins i tot, d'un diari, *El Día del Mundo*, que s'edita a Palma. Molt menys conegut que Barceló és Antoni Fontanet Obrador, nascut a Felanitx l'any 1924, "foraviler de casa humil, aquest fadrí de la Vila maneja milers de milions i controla fàbriques de farina, cafè, pinsos, escorxadors i explotacions agrícoles, constructores i transports, així com un gran entramat financer. Mercader d'animals i gra, la seva fortuna nasqué del contraban de tabac. (...) Fontanet és l'arquetip del negoci antic i silenciós, discret i callat com una tomba. La seva capella funerària a Felanitx, enorme, no té noms ni gravats, sols unes petites i enigmàtiques inicials de pedretes, 'A. F.', revelen qui és l'amo. Una vegada anà a la presó, com d'altres homes de la seva gran companyia. Hi haurà sempre, mort o viu, un definitiu i gran silenci entorn de la seva persona", escriu l'autor. Curiosament Manresa aporta en el seu llibre una foto de Fontanet, una de les escasses vegades que se l'ha pogut veure fotografiat.

Un altre felanitxer amb molt de cervell, Andreu Rigo i Sureda, nascut el 1943, actualment és un alt càrrec del Banc Mundial.

Parlant de cervells, el de Miquel Barceló (Felanitx, 1957) sí que és el d'un geni. D'un geni de la pintura que ha esdevingut segurament el felanitxer més universal de tots els temps.

I per acabar aquesta llista de cervells il·lustres de Felanitx, res millor que parlar de la matèria gris felanitxera per excel·lència: Nadal Batle i Nicolau (Felanitx, 1945), "patriota, radicalment nacionalista, que des de 1982 és el pare i la mare de tots els universitaris illencs, com a rector de la UIB. Singular felanitxer universal, milita com a tal i parla arreu del món d'ordinadors, d'intel·ligència artificial i d'abstractes fórmules. Té el cervell tan gros que el cap el tomba".

Miquel Payeras